

God rättstolkssed – vad kan krävas av en rättstolk, vad kan en rättstolk kräva av uppdragsgivaren?

Nedan följer anteckningar från diskussion vid ett seminarium om god rättstolkssed som hölls i föreningen Rättstolkarnas regi 2 mars 2013 i Stockholm. 26 rättstolkar i ett stort antal språk deltog i seminariet.

Vid domstolsförhandlingar förekommer ofta skriftlig bevisning och annat skriftligt material som presenteras. För att hålla god kvalitet på tolkningen och ge tolken chans att förbereda sig bör skriftligt material som ska föredras tillställas tolken i förväg. Åtminstone bör det alltid finnas ett exemplar av det skriftliga materialet till tolken på plats vid förhandlingen.

Vid tolkning av medhörning kan tolken inte sägas ha någon skyldighet att gå med in i ett medhörningsrum. Det är delvis en arbetsmiljöfråga, tolkar är inte utbildade för att sitta ensamma med misstänkta. Dessutom blir det sämre kvalitet på tolkningen eftersom tolken inte har chans att be om upprepning om det hörs dåligt eller be folk att tala långsammare. Även det faktum att den icke-svenskspråkige i en sådan situation ibland vill använda tolken för att framföra synpunkter på det som sägs är problematiskt. För det första eftersom det då kan göra att vissa bitar inte blir tolkade och dessutom eftersom tolken får en ombudsliknande roll som tolken absolut inte ska ha. När det finns ett befintligt tolksystem borde det inte vara så svårt att föra över även ljudet från tolksystemet in i medhörningsrummet. Problemet har således en enkel lösning.

En tolk bör alltid förbereda sig på bästa sätt inför ett domstolsuppdrag. För att kunna göra detta bör tolken få tillgång till relevant material. JK har i beslut 4970-08-21 med beslutsdatum 2008-11-14 klart uttryckt att tolken bör få tillgång även till sekretessbelagt material. Trots detta upplever många tolkar att det är svårt att få gehör för att få ut relevanta handlingar. Dessvärre kan detta resultera i att rättstolkar avstår från uppdrag vid vissa domstolar och att tolkningen och därmed rättssäkerheten blir lidande.

Tolken har ett stort ansvar att se till att alla känsliga dokument som mottas förvaras på ett säkert sätt, det gäller oavsett om handlingar erhålls på papper, eller elektroniskt. Tolken bör ha eller ha tillgång till dokumentförstörare och lösenordsskyddade datorer så att man inte kommer åt dokumenten om datorn skulle bli stulen till exempel.

Tolkning är mycket krävande och en tolk bör ges möjlighet att ta rimliga pauser. Ibland tas tolken i anspråk även under pauserna i en domstolsförhandling om advokat önskar samtala med sin klient. Detta är inte problematiskt så länge pausen i förhandlingen förlängs så att även tolken får en chans att vila.

Det händer då och då att rättstolkar ibland upptäcker att tolkar skött sig med sämre kvalitet i lägre instans eller under förhör.

Enligt KK har en tolk ingen rätt att angripa ALLS – en tolk är inte språkbedömare, och ska förhålla sig helt neutrala och opartiska, även till tidigare tolkning. En rättstolk, kan således under pågående tolkuppdrag inte över huvud taget värdera någon annans tolkning. Myndigheten kan dock anlita en språkexpert, som kan granska en tolkning. Men man kan inte vara språkexpert och tolk i samma mål. Domstolsverket bör uppmärksammas på att det faktum att det finns en tolk i Hovrätten inte är en garanti för att tolkningen i det material som spelas upp från tingsrätt skett korrekt. Föreningen Rättstolkarna råder dock sina medlemmar att kontakta Kammarkollegiet för vägledning om man upptäcker att en tidigare tolkning varit totalt undermålig. Notera dock att Kammarkollegiet endast är tillsynsmyndighet för auktoriserade tolkar och tolkar med specialkompetens, för icke auktoriserade tolkar finns ingen tillsynsmyndighet. Domstolsverket bör möjligen kontakta Kammarkollegiet för fortsatt diskussion i frågan.

Telefontolkning eller ännu hellre videotolkning kan vara ett alternativ vid korta förhandlingar och vid långa avstånd. Dock krävs god teknik, bra ljud och ett övervägande om målets karaktär lämpar sig för telefonförhandling. Om teknisk möjlighet skulle finnas att simultantolka förhandlingar via fjärtolkning så kan detta användas i större utsträckning av skickliga tolkar. Det skulle kunna innebära att domstolar som ligger långt från storstadsregionerna kunde få bättre tillgång till kvalificerade tolkar. Dock ska man vara medveten om att fjärrtolkning alltid är mer krävande och leder till en ofrånkomlig försämring av tolkningens kvalitet, men med goda tekniska lösningar kan denna lilla kvalitetsförsämring uppvägas av att mer kvalificerade tolkar kan användas till en lägre kostnad.

Att tolka vid förhör vid tingsrätt där förhören ska spelas in för att sedan spelas upp i hovrätt kräver särskilda överväganden. Frågor och svar ska tolkas konsekutivt så att det hörs tydligt vid uppspelning. Ordföranden, men även tolken bör kontrollera så att mikrofonerna är riktade rätt. När tolken ska höras på inspelningen bör mikrofonen vara riktad mot tolken, samtidigt får man inte glömma att om tolkens röst inte ska höras på inspelningen, vid viskningstolkning av helt svenskspråkiga förhör så bör mikrofonen närmast tolken vara avstängd, eller åtminstone bortriktad.

En diskussion bör föras om tvåinstansjäv. Då en tolk alltid är opartisk och neutral kan ifrågasättas om tolken är jävig vid tingsrätt när tolken tolkat under polisutredning. Frågan är ingalunda okomplicerad och det skulle vara önskvärt med ett formellt ställningstagande från Domstolsverket i den här frågan.

Prima vista översättning, alltså att översätta en skriven text till tal i realtid ingår inte formellt sett i tolkens uppdrag. Det kan vara lämpligt att tolken får chans att förbereda sig om detta ändå ska göras.